

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Pottiales, **Familj:** Pottiaceae, **Släkte:** *Didymodon* (lansmossor), **Art:** *Didymodon icmadophilus* - berglansmossa (Schimp. ex Müll. Hal.) K.Saito **Synonymer:** *Barbula icmadophila*, *Didymodon icmadophilus* (C. Müll.) K. Saito

Kännetecken

Arten bildar upp till 2 cm höga, mörkt brunaktigt gröna till helt bruna tuvor. Bladen är styva, från äggrund bas hastigt och långt tillspetsade, 6-8 gånger så långa som breda. Bladkanterna är tillbakaböjda i nedre halvan av bladet. Nerven är kraftig (50-80 µm bred) och jämbred samt långt utlöpande (utstickande upp till en fjärdedel av bladlängden). Cellerna på nervens översida är korta. Cellerna i bladskivans övre del är tjockväggiga, oregelbundet triangulära eller runda (ca 10 µm breda), mot bladets kanter kvadratiska och på ömse sidor av bladnervens bas kort rektangulära. Bladcellerna är antingen släta eller har små, låga, c-formiga papiller. Arten är skildkönad och kapslar är extremt sällsynta. Kapseln är avlång, upprätt och fästad på ett ca 1 cm långt kapselskaft. Peristomets tänder är 0,5-0,7 mm långa och spiralvridna ett halvt varv. Sporerna är 10-13 µm i diameter. Specialiserad vegetativ förökning är inte känd. Berglansmossa kan likna spetslansmossa *Didymodon acutus*, men den senare har inte lika utlöpande nerv och den växer torrt.

Utbredning och status

Arten är en arktisk och alpin art som i Sverige även finns på några låglandslokaler. Den är mycket sällsynt i Sverige men vanligare i Norge och på Island. I Finland är den sällsynt, liksom på Fär-öarna. Den är felaktigt uppgiven för Svalbard. Utbredningen i övriga Europa omfattar norra Ryssland, Skottland och Alperna. Utanför Europa är den känd från Kaukasus, Iran, Irak, Sibirien, Kamtjatka, Himalaya, Nordamerika och Grönland. Arten är rödlistad i flera länder i Europa.

Ekologi

Berglansmossa förekommer på fuktiga, kalkhaltiga klippor och block i och vid älvar, större åar samt vid vattenfall. På lokalerna i Abisko växer den på periodiskt översvämmade stenar och hållar som täcks med ett lager sand och slam. På en av lokalerna växer den tillsammans med masknicka *Anomobryum julaceum*, polarbäckmossa *Hygrohypnum polare*, storkornsnicka *Pohlia filum* och luddnicka *P. proligera*. På en lokal i Västergötland hittades den tillsammans med forsmissa *Cinclidotus fontinaloides*, bäcknäbbmossa *Platyhypnidium riparioides* och en blommossa *Schistidium* sp.

Hot

Av de nordliga lokalerna ligger två inom Abisko nationalpark samt en norr om Torneträsk. Dessa områden påverkas främst av exploatering och slitage orsakat av friluftsliv. Det är möjligt att detta är orsaken till att mossan inte gått att återfinna på lokalen som funnits vid Abiskojokkens utlopp i Torneträsk. Vattenregleringar är ett annat hot mot denna mossa. På den återbesökta lokalen i Västergötland kan föroreningar och eutrofiering av vattendraget ha bidragit till att arten minskat.

Åtgärder

Samtliga lokaler bör återbesökas. Vattenståndsfuktuationerna bör säkras i vattendragen och kantzoner bör lämnas orörda utmed stränder där arten förekommer. Därtill måste utsläppen av föroreningar minskas på aktuella lokaler.

Övrigt

Utländska namn - NO: Hårkurlemose, IS: Broddh nubbi.

Etymologi: *icmadophilus* = fuktälskande; ikmad-os genitiv av ikmas (gr.) = fuktighet, fukt, väta; philos (gr.) = kär av philein (gr.) = älska.

Uttal: [Didýmodon ikmadófilus]

]key facts Slender Beard-moss. Shoots to 2 cm high, forming dark brownish-green to brown tufts. Leaves stiff, 6-8 times longer than wide, ovate at base and then abruptly tapering to a slender, elongate apex. Leaf margin recurved in basal half. Laminal cells smooth or covered with small, low, c-shaped papillae. Capsules exceedingly rare; elongate, erect. Peristome teeth 0.5-0.7 mm, spirally coiled (180°). Seta c. 1 cm. Spores 10-13 µm. - Found on moist, calcareous rocks and boulders in or near rivers and waterfalls. At the Abisko sites it grows on periodically flushed flatrocks and boulders covered by a layer of sand and mud.

Litteratur

Hallingbäck, T. 2008. *Didymodon icmadophilus* berglansmossa s. 100. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor. Kompaktmossor - kapmossor : Bryophyta : Anoetangium - Orthodontium. Art databanken, SLU, Uppsala.

Mårtensson, O. 1956. Bryophytes of the Torneträsk area, Northern Swedish Lapland. II. Musci. K. Sv. Vetenskapsakad. Avh. Naturskydd. 14.

Nyholm, E. 1989. Illustrated flora of Nordic mosses. Fasc. 2. Nordisk Bryologisk Förening, Köpenhamn och Lund.

Persson, H. 1945. *Barbula icmadophila* Schimp. funnen i Sverige. Svensk Bot. Tidskr. 39: 122-125.

Författare

Nils Cronberg 1996. Rev. Tomas Hallingbäck 2008. Uppdaterad 2010.